M E R Z

Božji čovjek svagdašnjice

Kad sam kao malena djevojčica čitala životopise svetaca, u duši mi se uvijek pojavljivala želja, da i ja vidim i susretnem u životu jednog sveca. U dječjoj svojoj fantaziji očekivala sam, da će saći sa kojeg oltara, prolaziti svijetom, a ja ću ga negdje sresti u liku pustinjaka ili siromašna redovnika. Gospodin mi je u neizmjernoj dobroti svojoj doista dao da ga vidim i sretnem, ali u liku katoličkog intelektualca svjetovnjaka, u liku čovjeka, koji je bio sasvim suvremen, ali koji je uvijek Boga nosio u duši i iz koga je neprestano sjao i govorio Krist.

Da, po nikome mi Gospodin nije progovorio tako glasno kao po Ivanu Merzu. I ničiji primjer nije tako snažno djelovao na organiziranu katoličku omladinu u Hrvatskoj kao primjer Ivana Merza. I ne znam, da li je ikoji katolički naš intelektualac toliko značio, ne samo kao aktivan radnik u hijerarhijskom apostolatu Crkve, već i kao duboka katolička, upravo svetački izgrađena duša, kao naš Ivan Merz.

Bio je i sjao među nama tek nekoliko godina, no tragovi se njegova rada, neizbrisivi dojam njegove ličnosti osjeća i danas. Kroz deset godina od njegove smrti mnogo se toga izmijenilo u svijetu, u životu hrvatskog naroda, u radu naših katoličkih organizacija. Ali lik Ivana Merza ostao je jednako svjež, jednako snažan, jednako suvremen i privlačiv. To je svetost njegova, koja i danas našu omladinu privlači. To je duboki trag duše, koja je bila posve uronjena u Gospodina. To je kristalni primjer katoličkog intelektualca, koji je mogao za sebe kazati, da mu je život bio Krist.

Ljudi se često prosuđuju po svojim nastupima, govorima, vanjskoj aktivnosti, vanjskim svečanim vidljivim stvarima. Pa ipak su to tek djelomične manifestacije nečije ličnosti, često nemjerodavne i nebitne za prosuđivanje jedne duše. Čovjeka se najpotpunije upoznaje u običnom svagdanjem životu. U dnevnim poteškoćama i križevima, u dnevnim brigama, patnjama i suzama, u sitničavostima svagdašnjice. Tko tu sačuva sebe, tko je tu gospodar sebe, tko se tu potpuno obukao u Krista Gospodina, taj je pravi čovjek, pravi katolik.

Mi smo Merza vidjeli i u običnom svagdanjem životu. Pet godina sunčali smo se u njegovoj blizini, osjećali realnu prisutnost Božju u njegovom liku, Kristovu ljubav i Kristov osmjeh u njegovom govoru i nastupu. U molitvi i ozbiljnom raspravljanju, u smijehu i šali, u poteškoćama i patnjama, u razočaranjima i nerazumijevanju, u zdravlju i bolesti, u pripravama na smrt i u samrtnoj borbi.

I upravo zato, jer smo ga iz bliza vidjeli, jer smo ga dnevno promatrali, možemo posve sigurno reći: bio je velik, bio je svet naš Ivan. On, najžarči poklonik euharistijskog Krista, najposlušniji sin Crkve i Papinstva, najizgrađeniji pionir Katoličke Akcije, Ivan, naš — moderni — hrvatski svetac.

★

Prvi članci Ivanovi počeli su izlaziti po našim katoličkim časopisima 1921 godine. I ja sam ih sa zanimanjem čitala. Bilo je u njima nešto novo. Katoličku omladinu poticalo se, doduše, preko katoličke štampe na rad, na vanjski aktivitet, na borbu s neprijateljima vjere, na organiziranje katoličkog fronta, ali riječ biskupa Mahnića o nutarnjoj pripravi za katolički rad pomalo se zaboravljala. I kad je već gotovo prašina legla preko njegovih spisa, tad dolazi Merz i govori o molitvi i euharistijskom životu katoličkog radnika kao prvom uvjetu za plodan katolički rad. Govori o liturgijskoj obnovi, o studiji teologije o askezi. A sve to nekim posebnim uvjerljivim načinom, da se čovjek nakon njegovih članaka osjećao duhovno obnovljen.

Naravno, interes za mladoga katoličkog intelektualca Merza postao je velik. Novi se čovjek pomaljao na našem obzorju. Dolazio je čovjek, kojemu vjera nije bila tradicija već život, a katolički rad nije smatrao sportom — već borbom za neumrle duše.

U praznicima godine 1923 došla sam jednog jutra u isusovačku crkvu. U klupama blizu oltara sv. Alojzija opazim mladog čovjeka sa velikim misalom u rukama. Odijelo korektno, plava kosa uredno počešljana, ali držanje toga čovjeka bilo je ipak osobito. Nije skidao očiju sa misala, a kad je pozvonilo na sv. Pričest, pošao je k oltaru tako sabran kako se to rijetko vidi kod mladih ljudi.

»To mora biti Merz, jest to je Merz«, govorila mi je duša. »Samo on može tako sabrano moliti.«

I to je doista bio Merz, koji se vratio sa studija u Parizu. Bio je to moj prvi, ali najkarakterističniji susret s našim Ivanom.

★

Merz je osvajao svoju okolinu i dizao je k Bogu uvijek, no najviše je osvajao u časovima svojih najintimnijih veza s Gospo-

dinom. On nije trebao govoriti o Bogu, iako je to umio na izvanredan način! Dosta je bilo da ga pogledamo u Crkvi, i svaki nas je pogled na nj sazidavao.

Godine 1926 priključio se Ivan hodočašću hrvatskih Orlica u Rim. Tom zgodom htio je da posjetimo sve važnije centrale katoličkih ženskih organizacija. Na dugačkom putu oko tih centrala sretali smo mnogobrojne rimske crkve. Ivan je htio da bar u kojoj pozdravi svoga euharistijskog Kralja. Ulazio je pobožno, tiho i kleknuo na podnožje Svetohraništa. Sklopio je ruke kao dijete, zatvorio oči i zanijemio u naručaju Najsvetijega.

A ja? Klečala sam kraj njega u tihom strahopoštovanju, kao đače kraj učitelja, i promatrala ga postrance; moje su se ruke nehotice sklapale kao njegove, a u duši se pojavila molba Gospodu, da moja molitva bude bar donekle slična Ivanovoj.

Pa i inače, u običnom životu, svaki susret s Merzom značio je malu duhovnu obnovu; značio je korak prema nebu, lijet u blizinu Božju. I koje onda čudo, da je Merz mogao svima u svojoj okolini davati duhovne savjete. Činio je to uvijek razborito i s mnogo auktoriteta. S posebnim ganućem sjećam se velikih njegovih pisama, u kojima mi je crtao plan za dnevni red, izlagao u sitnice kako da obavljam dnevne pobožnosti, napose jutarnju meditaciju. Ta su pisma, na žalost, nestala, ali u duši je ostalo trajno divljenje i zahvalnost čovjeku, koji me je naučio ljubiti Gospodina.

★

Naravno, da je Ivan Merz i u ostalim stvarima vršio na nas veliki utjecaj, a napose u pitanju Katoličke Akcije. Kad su se pojavile prve polemike o principima Katoličke Akcije i njezinoj provedbi kod nas, mi smo svi bili na Ivanovoj strani. U početku nismo pravo ni razumjeli njegova razlaganja, ali duše su nam govorile, da Božji čovjek — Ivan Merz mora imati pravo. Sjećam se dobro moga prvog puta u Sarajevo u prosincu 1925 godine. Jedan ugledni sarajevski svećenik rekao mi je kod prvog susreta: »Merz kaže da ga Vi u Zagrebu najbolje razumijete.« Pa ipak u mene još nije bilo pravoga, principijelnog razumijevanja. Iz mene je govorilo kršćansko srce, koje je osjećalo, da ljudi koji se kreću u tako neposrednoj Božjoj blizini kao Ivan Merz ne mogu lako zabluditi.

U obrani pravih principa Katoličke Akcije pokazao je Merz gvozdenu volju i potpunu konsekventnost. Te je principe branio svagdje s dubokim uvjerenjem, ali potpuno mirno, bez žučljivosti i ličnih vrijeđanja, kakovima je on bio često obasipan. Njegovo držanje na nekoj burnoj sjednici, na kojoj se raspravljalo o provedbi prave Katoličke Akcije u Hrvatskoj, neću nikad zaboraviti. Merzovo gledište se mnogo napadalo. Govornici su se dizali jedan za drugim, da ga pobiju. Sjedjela sam kraj Merza i promatrala

ga za vrijeme tih govora. Govornici nisu samo obarali Merzovo mišljenje o Katoličkoj Akciji, već su se i na njega lično obarali svom žestinom. Proglasili su ga čudakom i manijakom, čovjekom koji nema vlastitih izgrađenih pogleda, »kanalom, kroz koji teče crna isusovačka voda.«

Merz je sačuvao savršeni mir. Njegovo se lice nije ni trznulo. Njegove su vijeđe bile mirno spuštene. Divila sam se njegovu miru, ali zato sam se ja nemilo vrpoljila na stolici jer su mi se napadaji na Merza činili potpuno nepravedni. »Branite se«, šapnula sam. Ali Merz se nije micao. »Branite se! Zašto im ne odgovarate, ta vama se čini nepravda.« Merz se i opet nije ni maknuo. Sigurno se u taj čas najnježnije sjedinjivao s Gospodinom. Konačno je Merz ipak odgovorio, ali tako mirno, tako sređeno, s tako mnogo ljubavi i kršćanskog opraštanja, da smo i mi prijatelji njegovi, a i napadači, potpuno zanijemili, da se poklonimo Gospodinu u toj izabranoj duši.

Isti krug ljudi, koji ga je tako nemilosrdno šibao na toj sjednici, zamjeravao je Merzu drugovanje s jednim uglednim piscem. To drugovanje bilo je za neke vječni kamen spoticanja. Jednoga sam dana i ja Merzu svjetovala, neka napusti tog čovjeka, kad to mnogima toliko smeta. Merz me začuđeno pogleda i odgovori ozbiljno: »Ne ja to ne mogu učiniti. Pa i on je otkupljen Krvlju Kristovom.« Odgovor doista dostojan Merza!

Merz nije podnosio da se pred njim bilo o kome govori loše. To smo svi dobro znali. Ali da se još bolje uvjerimo o toj njegovoj kreposti, hotimično smo pred njim »ogovarale«, neke ljude i znatiželjno očekivale što će Merz kazati. Hoće li se bar malo zaletiti? Ali Merz je šutio. Ako nije mogao braniti čovjeka, kojega smo napadale, nikad nije ni navaljivao na nj. Sve što je rekao bilo je: »Pa mora nas biti svakakvih.« Da, nikada nije Merz htio da povrijedi Krista u bližnjemu.

★

Uza svu svoju široku i svestranu inteligenciju Merz je bio neobično ponizan. Nigdje se nije isticao, najteže i najodgovornije poslove radio je u tišini. Jedne zime otišla sam u posjete Orlicama u B. Odmah po dolasku zaokupili su me neki organizirani katolici i svom žestinom udarili na predavanje, koje je orlovskim društvima poslala njihova centrala. U tom se članku tvrdilo, da je pretsjednik organizacije zamjenik Krista Kralja. I meni se to činilo čudnim.

Kad sam se vratila u Zagreb, navalila sam na Merza: »Kako možete dozvoliti, da centrala izdaje tako glupa predavanja. Zašto to nitko nije pregledao?« A Merz posve mirno odgovori: »To predavanje sam ja napisao«. Znam, da je kasnije tražio za to predavanje cenzuru crkvene vlasti i dobio riješenje, da je njegovo

predavanje sasma u skladu s katoličkom naukom. No još i danas kao da slušam njegovo jednostavno ponizno priznanje u momentu, kad bi mnogi od nas istinu prešutio.

Ta njegova jednostavnost, poniznost i skromnost očitovala se svagdje, a napose u njegovu demokratizmu, u njegovu dubokom socijalnom osjećaju prema bližnjemu. Svoju sobu, svoj ležaj svoje jelo dijelio je s neznatnim malim radnicima. Premda je bio gospodsko dijete, nije se stidio da legne na pod, a gosta radnika smiješta na svoj krevet. Njegova majka to nije shvaćala. Ljutila se, što Ivan postupa tako, kao da je njegov stan hotel, što sve daje drugima, a za sebe se ništa ne brine. Plašljivo je prisluškivala, kakvi se to opet novi glasovi čuju iz Ivanove sobe, glasovi koji mole za nešto, traže savjeta, polemiziraju, a njezin Ivan nije još popio kavu, ili je vrijeme ručka već davno prošlo.

A kad su već sa stare ure ozvanjali kasni noćni sati, još ju je uvijek bunilo svijetlo iz Ivanove sobe i prigušeno kuckanje pisaćeg stroja. Ivan je opet pisao, sastavljao, a odmor mu je tako potreban. Brižna majka često se je tako tužila Ivanovom najboljem prijatelju dru Avelinu Ćepuliću. Ali i on je živio samo za druge. Ljubav Kristova gonila ih je...

*

Merz nije mnogo mario za svoju vanjštinu. Bio je, doduše, uvijek uredan, ali ništa se nije osvrtao na propise mode. To je njegovu majku često žestoko revoltiralo. Njegovu dragu mamicu, koja je uživala u svom jedincu, dok se dao od nje tetošiti i dotjerivati. Iza sinove smrti znala nam je pričati o dječjim zlatnim uvojcima Ivanovim o nebeskom plavilu njegovih nevinih očiju. »Bio je tako lijep,« govorila je majka, »da su se svi ljudi na ulici okretali za njim.« A tu prirodnu ljepotu znala je majka nadopuniti sa finim odijelima i mekanim šeširićima dražesnih oblika. A sad Ivan ide u jednostavnom građanskom odijelu, u cipelama glomaznim i prostim kao u kakva radnika.

Jednoga dana osvanuo je Ivan u novom odijelu po najnovijem kroju. Kaput se zatvarao sa dva puceta. Bilo nam je drago, da se Ivan modernizirao, ali opet smo ostale malo iznenađene nad najnovijim krojem odijela.

Usklici začuđenja čuli su se u sobi! »Šta je to što vas je toliko iznenadilo?« zapita Ivan. »Imate kaput po najnovijoj modi.«

»Tako?«, glasio je odgovor. I Ivan pogleda uz smiješak po odijelu. Sigurno je mislio, kako ga je majka ovaj puta ipak prevarila.

Još s nečim nismo bile zadovoljne. Ivan je nosio neke starinske naočale sa rubovima od lima, kao da ih je kupio na kakvom sajmu. Prigovarale smo mu za to iz dana u dan, ali Ivan je šutio a limeni rubovi očala ne ukloniše se nikada. Nije htio da ih mijenja, sigurno da nadoknadi za modne hirove taštih gospojica.

Već pred zadnju bolest i smrt nabavi mu majka lakaste polucipele. Veselila se, kako će ih Ivan ipak obući i izgledati u njima otmjeno.

No cipele su ostale u ormaru. Izvadili su ih tek onda, kad ga je trebalo urediti za — posljednji put.

Kad je jednom Ivan bio dosta teško bolestan, posjetila sam ga sa svojom prijateljicom. Kraj kreveta, u naslonjaču, sjedila je njegova majka. Merz je znao što će biti, pa kao da mu nikako nije bilo pravo, što smo se srele s njom. Simpatična gospođa doista je jedva čekala, da dođe netko, pred kime će iskaliti svoju srdžbu na sina.

»Bolestan je, jer me ne sluša. Dok sam ga ja njegovala, bio je uvijek zdrav, crven, jedar. Ali otkada se bavi Orlovstvom, on ne zna za red, a majka ne smije više ništa reći! Prije je jeo ujutro, u 10 sati, pa iza ručka opet poslije podne, a sada, prođu i 2 sata iza podneva a on nije ni kavu popio. Nema reda, ne sluša majku, pa mora biti bolestan.«

I još dugo i mnogo je pričala gospođa o svom velikom i »neposlušnom« sinu. A on se vrpoljio na krevetu ispod kipa lurdske Djevice. Bilo mu je teško, što saznajemo za njegove trapnje, za njegov apostolski žar, u kojemu je na sebe potpuno zaboravljao.

»Mamice, dosta je, nemoj više. Pa gospojice ti nisu ništa bolje od mene.«

Ali mi smo držale s majkom i zajednički s njom navaljivale na Ivana, samo da što više saznamo o onim stranicama njegova života, koje je on tako brižno sakrivao.

★

Mnogo se već puta istaknulo, kako je Ivan bio posve naravan u ženskom društvu. Brinuo se za orličku organizaciju poput najbližnijeg brata, a napose je, nastojao oko toga, da se vodstvo buduće najveće katoličke ženske omladinske organizacije u Hrvatskoj solidno duhovno izgradi. Nije se ograničio samo na davanje savjeta za duhovni život. Još jače, još snažnije zagrabio je u život nekih od nas. On je znao da za apostolat Katoličke Akcije treba mnogo ličnih žrtava, ličnog odricanja, a neke da će se morati odreći i tjelesnog materinstva, da budu duhovne majke mnogima.

Merz je izvanredno dobro zapažao koga Bog zove na apostolat Katoličke Akcije. I kad je opazio, da jednu od onih, za koju je on predvidio da će se potpuno postvetiti apostolatu Katoličke Akcije, salijeta neki mladić sa ženidbenim ponudama, odlučno se upleo u stvar. Mladića je nastojao ukloniti, a djevojci je rekao, neka ga odbije s izjavom, da ima zavjet čistoće. A kad, mu ona povjeri da nema zavjeta, on joj ozbiljno savjetuje, neka se što prije sporazumi s ispovjednikom i učini zavjet. U svojoj ljubavi prema budućnosti ženske grane Orlovstva i sam se zavjetuje, da

će svaki dan iza sv. Pričesti moliti neke stalne molitve, ako ta naša članica učini zavjet vječne čistoće. Djevojka ga posluša. Ako je ta naša radnica preko organizacijskog apostolata išta učinila na slavu Božju, ako je po svom duhovnom materinstvu spasila samo jednu dušu, ako je bar nešto učinila na korist Crkve, to ona i danas zahvaljuje ruci Gospodnjoj, koja se poslužila Merzom na dobro njezine duše i drugih duša.

I meni je jednom Merz očitao dobru lekciju. Bilo je to 1926 godine, u vrijeme kad su izglasane poznate orličke rezolucije u pogledu mode. Ni moje odijevanje nije bilo posve u skladu sa izglasanim zaključcima, pa sam tako nekoliko dana iza skupštine sjedjela u kancelariji centrale u haljini kratkih rukava. Najednom netko pokuca, a u sobu stupi Merz. Odmah s vratiju uoči situaciju. Suze su mu zamaglile oči. »Sve su žene jednake«, reče on i naglo izađe. Naravno da me više nikad nije vidio u haljini kratkih rukava.

Nekonsekventnost u primjenjivanju kršćanskih principa o odijevanju vrijeđala je Merza neobično. Jednoga ljeta otišao je na odmor u poznato kupališno mjesto, gdje je već bila na odmoru jedna Orlica. Kad ju je Merz ugledao u odijelu, koje baš nije bilo sasvim čedno, zanijemio je od pritajene srdžbe. Čim se vratio u Zagreb, rekao nam je odrešito: »Iz nje neće biti nikada ništa osobita.« Tako je sudio o njoj Merz, onaj Merz koji je inače bio tako blag. On nije mogao nikako shvatiti, zašto žene tako malo same sebe poštivaju i zašto ne mogu razumjeti, da je pitanje ženske mode ujedno i pitanje ženske časti.

U razgovoru sa svima, pa i u ženskom društvu, bio je Merz prirodan i jednostavan. Zanimao se za sve. Znao je govoriti i o malim sitnim stvarima, ako su one bile u vezi s nečijom dušom, ako su bile nekome na utjehu ili ako je takav razgovor pružao bližnjemu odmor.

Znao nam je pohvaliti šešire i priznati kojoj dobro stoji. »Kad vidim nekoga s bijelim šeširom na ulici mislim da ste vi,« rekao je jednoj. Kad je jedna iz vodstva dugo izbivala iz Zagreba, srdačno ju je pozdravio: »Željni smo vas kao ozebli sunca.« Nakon jedne gimnastičke akademije, izjavio je za načelnicu centrale, da ima ruke kao perje, a lice joj je kao u Madone. Kad smo prigodom rimskog hodočašća bile primljene u jednom poslanstvu, polaskao je poslanik jednoj od naših, da je izrazito naš narodni tip. Merz joj se na izlasku iz palače blago narugao: »Rekli su vam da ste lijepi.«

U njegovu je stolu bilo uvijek slatkiša, bonbona, čokolade. On se time nije služio, ali ih je prirođenom ljupkošću nudio svakome, tko bi mu došao u posjete. Prema sebi bio je strog i neumoljiv, no nije ni kod drugih volio raznježenost i prebrižno udovoljavanje tjelesnim potrebama. Na putu u Rim nije se prao samo

da osjeti zadah prašine i nečistoće. Ruke su mu bile sasvim zaprljane. S takvim crnim rukama zamoli jednu Orlicu vode. Ona mu je dade u boci i začudi se njegovim rukama. A on prođe rukama nekoliko puta preko grla boce i reče: »Sad pijte.« Naravno, da razmažena gospojica nije htjela piti.

Znao se on u razgovoru s djevojkama i pošaliti, ali uvijek fino i delikatno. Osjećale smo, da on u svakoj ženi gleda sestru Najveće Žene. Ali i mi smo u njemu gledale čovjeka, koji je s Bogom živio i s Bogom bio združen ne samo u zanosu ranih jutara i tihih večernjih adoracija, već uvijek i svagdje. Zato se u njegovoj blizini nije moglo misliti nešto nedolično i nevrijedno, jer je njegova prisutnost sve pročistila, sve poduhovila.

★

Moja prijateljica volila je koji puta u Ivana zabadati. On je to uvijek mirno primao, iako su njezina zadirkivanja često prevršila mjeru.

Kad je godine 1927 Ivan bio na oporavku u Sv. Križu, upravi mu ona veliko pismo. Opisala je što je nova u Zagrebu pa je uz nekoliko ozbiljnih stvari navela i sijaset šaljivih. Navela je, kako je upravo pomela i uredila prostorije centrale, kakve su krađe izvršene u Zagrebu, kako je iz ženske kaznione na Savskoj cesti pobjegla neka hajdučica Stoja i slično. Pismo je završila: »To su sve zanimljive i senzacionalne stvari, o kojima vas moram izvijestiti, jer jedine novine koje vi čitate »Osservatore Romano«, neće toga donijeti i tako biste mogli ostati neinformirani o tako važnim stvarima.«

Ivan joj odgovara: »Hvala na šaljivom pismu. I podvorničkim poslom možete doći u nebo, samo nemojte da u tom poslu stičete samo Vi zasluge, već dajte i drugima priliku, da ih u istom poslu steknu.«

Ali dalje već nastavlja u ozbiljnom tonu: »U V. G. gledajte da uzornim vršenjem stičete ugled kod nastavničkog zbora. Čini mi se, da bi sada bilo uzalud ono mješovito pjevačko društvo osvajati. Više vrijedi, da predobijete svoje učenice.«

I tako je Merz uz šalu uvijek spojio i nešto ozbiljno, nešto za dušu, za izgradnju Krista u neumrlim dušama.

★

Nakon razgovora s jednim našim mladim studentom reče mi Merz: »Koliko ti mladi ljudi žude za duhovnim životom, a nema svećenika da ih vode.«

Tu nestašicu svećenika, napose svećenika, koji bi se mogli isključivo baviti odgojem omladine i vodstvom katoličkih omladanskih organizacija, osjeća Ivan teško kroz cijeli život.

Svakoga je svećenika Merz neobično štovao. Nikada nije dozvolio da se svećenici kritiziraju, da se pred omladinom iznose slabije njihove strane, da se ruši na bilo koji način svećenički ugled. Dirljivo je bilo gledati katoličkog intelektualca u zrelim godinama, kako ponizno i sa mnogo strahopoštovanja govori s kojim mladim svećenikom, koji je možda kao gimnazijalac bio njegov đak.

Za Ivana se može mirne duše reći, da bi poput sv. Franje Asiškog kleknuo prije pred svećenikom nego pred anđelom.

A s kakvom je gorljivošću naglašavao poštivanje biskupskog auktoriteta i posluh Crkvi i posluh biskupu. Kad bi se koji od mladih ljudi zaletio u svome mladenačkom temperamentu i stao kritizirati gest kojeg biskupa, Ivan ba ga blago ukorio i smjesta prekinuo takav razgovor.

Koliko je puta isticao, kako toliko ljubi Crkvu, da kad bi Crkva rekla, da je bijelo crno, on bi joj vjerovao.

Koje li razlike između njega i mnogih, koji misle da idu njegovim putem, a daleko su u svagdanjem životu od Ivanove sinovske odanosti Crkvi.

Jednoga dana našlo nas se opet nekoliko u Ivanovoj sobi. Razgovarali smo o nekim važnim organizacijskim pitanjima, kad moja prijateljica najednom navali na jednoga Ivanovog suradnika. »*Vi ste zato uz Crkvu i biskupe, jer biskupi danas odobravaju naše stanovište. A kad bi biskupi bili drugačije orijentirani, vi bi prvi bili protiv njih.*«

Tišina je nastala iza tih riječi, a tad se pogođeni digao, zalupio vratima i otišao. Ivan je bio silno potresen. »Moram za njim, da ga umirim«, rekao je.

Drugi dan čekala sam Ivana pred isusovačkom crkvom. Bio je još uvijek potišten.

»Ne žalostite se, ja ću već tu stvar urediti. Izmirit ću ja njih.«

Ivan mi se šutke pridružio i pratio do Jelačićevog trga. I tad u najvećoj vrevi na Zrinjevcu opazim, kako se Ivanovim licem kotrljaju suze. Jedna za drugom tekle su niz obraze, a Ivan ih ne briše i ne govori ništa.

Bila sam duboko iznenađena. Zašto plače on, naš veliki, dobri Merz?

Nisam znala odgovoriti na to pitanje, a ne znam ni danas. Da li je to bio strah, da se doista ne izgubi pravi crkveni duh Orlovstva? Ili se žalostio što ljudi tako lako dođu u sukobe, koji redovito ostavljaju tragove u dušama? Ili ga je boljelo, što ni bliži suradnici nemaju međusobnog povjerenja?

Ne znam, samo znam, da je to bio jedini Ivanov plač, kojega ja vidjeh.

*

Neobično toplo štovao je Merz Majku Božju. On je brižno sakrivao najintimnije stranice svoje duše, ali ljubav njegova prema Bezgrješnoj Djevici bila je tolika, da je morala probiti zid njegove šutljivosti. Govorio je o Gospi, a napose pred ženskim svijetom. Govorio je o Njoj najbiranijim riječima, zanosom najvećih Marijinih štovalaca.

Naše orličko hodočašće stiglo je u Rim negdje iza ponoći. Priključili smo se jednoj drugoj hodočasničkoj skupini, koja je organizaciju nastambe provela tako dobro, da smo u ponoći stajali bespomoćno na jednom rimskom trgu, ne znajući kuda ćemo.

Merz je pošao u potjeru za stanovima, i dok se konačno skupina od 50 djevojaka smirila, bilo je već oko 2 sata iza ponoći.

Drugi dan tužila se jedna naša pred Merzom, da cijelu noć nije mogla od uzrujavanja ni oka stisnuti.

»A ja sam još klečeći i krunicu izmolio«, reće Merz.

Krunicu je osobito volio. Jedne proljetne večeri vraćala sam se kasno kući. Nigdje već nije bilo nikoga, samo pred Gospom na Kamenitim vratima tiho su plamsale svijeće, a nekoliko vjernih poklonika molilo je u najdubljem kutu.

Kad na zaokretu prema Kamenitim vratima eto Merza. Išao je oborenih očiju, sabran, s desnom rukom u džepu kaputa, karakterističnim svojim držanjem kad je molio krunicu.

Naravno, nije me vidio, iako na ulici nije bilo nikoga. A kad je u tami uske ulice zazvonio moj smijeh. Mjesto pozdrava, Merz se trgnuo kao da se budi. Da, vraćao se u svijet od Marijinog prijestolja, da za kratko vrijeme, u mjesecu svibnju, preuzme kraj podnožja Najveće Žene svoju viteško službu kroz cijelu vječnost.

*

O Uskrsu 1928 vidjela sam ga pred isusovačkom crkvom. Bio je blijed, a poradi blize operacije bili su mu povađeni svi prednji zubi. Nitko nije od nas znao s kakvim se mukama Merz bori, pa sam mu se poradi tih zubi osjetljivo narugala.

Merz je šutio. Merz, naš Merz, koji je toga Uskrsa posljednji puta posjetio obitelj jedne naše članice, jednostavnu radničku obitelj. Došao je, da čvrsto stisne ruku staroga sijedog oca naše članice i da nekoliko lijepih riječi upravi porušenoj i bolesnoj njezinoj majci. Kad mu je kći po zvaničnom poslu odlazila iz Zagreba pratio ih je često sa kolodvora kući i nazivao ih od dragosti starčićima iz Turgenjevljevih romana. Starac je već umro, a starica u rupcu rado se i danas sjeća svoga mladog kavalira.

I onda smo ga još samo vidjeli na klinici u Draškovićevoj ulici, u agoniji u samrtnom hropcu. Zadnje večeri pred smrt molile smo ja i moja prijateljica sa monsignorom dr. Beluhanom krunicu kraj njegova samrtničkog kreveta.

A drugi dan mogle smo poljubiti njegovu blijedu mrtvačku ruku s pobožnošću, kojom kršćanin prinosi k usnama relikvije sveca.

★

Nedavno sam bila kod oca našega Ivana. Iz neke velike kutije vadio mi je ljubazni gospodin razne Ivanove stvarčice. Nekoliko svijetlih pramova njegove djetinje kose povezane crvenom vrpcom, pleteni prsluk, možda djelo majčinih ruku, staru tamburicu, kojom se Ivan kao dječak služio.

A onda smo ušli u sobu. To nije više ona poznata velika Ivanova soba, u kojoj smo se tako rado okupljali, već mala i svijetla sobica Ivanovog oca. Ali kraj prozora evo Ivanovog radnog stola sa poznatim knjigama i stvarima. Evo i križa od alabastra, što smo mu ga darovale u Rimu. Iz otvorenog pretinca proviruje njegov francuski misal. Valjda ga je čas prije odložio i pošao nekuda po apostolskom poslu.

Ali, ploča njegovih francuskih prijatelja, koju poslaše za njegov grob sjeća nas, da je već 10 godina što je umro.

»Za tim stolom studirao je i molio često naš Ivan. No mnogo puta sam ga našao gdje gorko plače. A kad sam ga upitao šta mu je, obično: Tata, bolje da ne znaš . . .« Tako mi je za posljednjeg posjeta pričao njegov otac.

Bilo je to valjda u teškim časovima ličnih trzavica i besplodnih polemika oko provedbe Katoličke Akcije kod nas ili kad je Gospodin svome sluzi dao da i u svojoj bolesti osjeti svu gorčinu svetoga drveta križa.

Imali smo ga i nebu smo ga dali. No danas više nego ikada hvalimo Gospodu, što ga je poslao među nas i što je dao, da nekada živ među nama, a danas u zagrljaju trojedinog Boga bdije i moli za hrvatsku omladinu, za pravi duh Katoličke Akcije u Hrvatskoj, za pravu crkvenu orijentaciju Križarstva.

Marica Stanković